

Rezervy – automatické zabezpečení dostatku peněžních prostředků?[#]

Václav Černý*

Cílem článku je zabývat se smyslem tvorby rezerv a zejména pak odpovědí na otázku, zda vytvoření rezerv automaticky zajistí v okamžiku, kdy bude nutno rezervy čerpat, podniku dostatek peněžních prostředků.

Nejprve vymezení rezerv z pohledu české účetní legislativy:

Rezervy – jejich vymezení dle české legislativy

Tvorbou rezerv, jejich účtováním, členěním a vykazováním se v české účetní legislativě zabývají u podnikatelských subjektů zejména následující zdroje:

- zákon č. 593/1992 České národní rady ze dne 20. listopadu 1992, o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů ve znění pozdějších doplňků a novel,
- český účetní standard pro podnikatele č. 004 – Rezervy,
- vyhláška č. 500/2002, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.

Vymezení pojmu rezervy nejlépe vystihuje § 57 vyhlášky č. 500/2002 – Postup tvorby a použití rezerv, který stanoví:

- Rezervy jsou určeny k pokrytí budoucích závazků nebo výdajů podle § 26 zákona, u nichž je znám účel, je pravděpodobné, že nastanou, avšak zpravidla není jistá částka nebo datum, k němuž vzniknou. U rezerv podle zvláštních právních předpisů se postupuje podle těchto předpisů. Tvorba rezerv se účtuje na vrub nákladů, jejich použití, snížení nebo zrušení pro nepotřebnost ve prospěch nákladů.
- Zůstatky rezerv se převádějí do následujícího účetního období.
- Rezervy nesmějí mít aktivní zůstatek.
- Rezervy není možné používat k úpravám výše ocenění aktiv.
- Výši vytvořených rezerv a jejich odůvodněnost ověřuje účetní jednotka nejméně při každé inventarizaci.¹

České účetní standardy pro podnikatelské subjekty se rezervami zabývají ve standardu č. 004 – Rezervy. Tento standard se odvolává na ostatní (výše uvedené) zdroje. Přináší členění rezerv na :

Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

* Ing. Václav Černý, Ph.D. – odborný asistent; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika; <cerny@vse.cz>.

¹ Obdobnou definici přináší článek Jaroslavy Janhubové (2008), zabývající se jinými souvislostmi rezerv.

- rezervy podle zvláštních právních předpisů, jejichž tvorba je dána zvláštními předpisy, zejména daňovými zákony,
- rezervy na důchody a podobné závazky, jejichž tvorba, výše a použití je stanoveno smlouvami nebo právními předpisy,
- rezervy na daň z příjmů a ostatní rezervy, o nichž si účetní jednotka rozhoduje sama.

Pozornost věnuje standard také rezervám na restrukturalizaci.

Standard také stanoví, že rezervy vymezené zákonem lze vytvářet buď procentem z určeného základu nebo absolutní částkou, pokud zvláštní předpis nestanoví jiný způsob tvorby rezervy. Rezervy podléhají inventarizacím, kdy má být zejména vyhodnocována oprávněnost a výše jejich tvorby (zůstatku). Tvorba rezerv, jejich výše, způsob účtování a oprávněnost by měla být upravena vnitřními normami podniku.

Standard vymezuje postup při zobrazení tvorby a zúčtování rezerv v oblasti finančního účetnictví. V podstatě je tvorba rezervy ve finančním účetnictví zachycena jako náklad (účtová třída 5 – zejména skupina 55,56), souvztažně pak jako dlouhodobý závazek v účtové skupině 45. Standard dále vymezuje, že je vhodné zavést analytickou evidenci podle jednotlivých druhů vytvářených rezerv. V případě zúčtování rezerv se postupuje tak, že se o zúčtovanou částku sníží příslušný nákladový účet (v třídě 5) a příslušná rezerva, vykázaná v oblasti dlouhodobých závazků (účtová skupina 45).

Příslušný speciální daňový zákon pro oblast rezerv, zákon České národní rady ze dne 20. listopadu 1992 o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů ve znění pozdějších doplňků a novel člení rezervy v § 2 na bankovní rezervy, rezervy v pojišťovnictví, rezervy na opravy hmotného majetku, rezervy na pěstební činnost a ostatní rezervy v rozsahu stanoveném zákonem. Tento zákon také uznává výše uvedené rezervy jako náklady (výdaje) nutné k dosažení, zajištění a udržení příjmů. U rezerv uvedených v paragrafu 9 a 10 zákona č. 586/1992² pak tento zákon v paragrafu 10a zákona uvádí, že peněžní prostředky ve výši vytvořených rezerv se ukládají na samostatný účet u banky se sídlem v České republice. U rezerv, vymezených v paragrafu 10, odst. 2 zákona, tj. rezerv na sanaci pozemků dotčených těžbou, rezerv na vypořádání důlních škod a rezervy tvořené v souvislosti se zmírněním dopadu činnosti jaderných zařízení mohou podniky se souhlasem příslušného obvodního báňského úřadu, příslušného krajského úřadu nebo Správy úložišť radioaktivního odpadu ukládat prostředky na zvláštní účet v bance na území jiného členského státu Evropské unie, určený k ukládání prostředků rezerv, příjmu z prodeje státních dluhopisů pořízených z prostředků tohoto účtu a eventuálně výnosů z prostředků těchto rezerv. Podnik zřídí pouze jeden účet pro tyto účely, který může být veden v českých korunách nebo v eurech.

Postup u jaderných zařízení upravuje zákon č. 18/1997 Sb. ze dne 24. ledna 1997 o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů. Rezervami se konkrétně zabývá paragraf 18, písmeno h tohoto zákona. Pro jeho významnost ho zde uvedu v plném znění:

„Pro zajištění vyřazování jaderného zařízení nebo pracoviště III. nebo IV. kategorie z provozu, pokud odhad celkových nákladů na vyřazování ověřený Správou úložišť radioaktivních odpadů (dále jen „Správa“) přesáhne 300 000 Kč, vytvářet rovnoměrně rezervu tak, aby peněžní prostředky vedené na vázaném účtu byly k dispozici pro potřeby přípravy a

² Rezerva na pěstební činnost, rezerva na odbahnění rybníka, rezerva na vypořádání důlních škod a rezervy, u nichž zvláštní zákon uvede, že jde o výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů.

realizace vyřazování z provozu v potřebném čase a výši v souladu s Úřadem schváleným návrhem k vyřazování. V případě, že odhad celkových nákladů na vyřazování přesáhne 1 mld. Kč, je držitel povolení povinen ukládat peněžní prostředky ve výši této rezervy na vázaný účet u banky v České republice. Výnosy prostředků vázaného účtu jsou příjmem tohoto vázaného účtu. Rezerva je výdajem na dosažení, zajištění a udržení příjmu. Prováděcí právní předpis stanoví způsob tvorby rezervy. Peněžní prostředky vedené na vázaném účtu lze použít pouze na přípravu a realizaci vyřazování z provozu, čerpání těchto prostředků podléhá schválení Správou. Povinnost tvorby rezervy na vyřazování z provozu se nevztahuje na organizační složky státu a státní příspěvkové organizace, veřejné vysoké školy, organizační složky a příspěvkové organizace zřizované územními samosprávnými celky.“

Rezervy – automatický zdroj peněz?

Jak je patrné z výše uvedených účetních předpisů není automaticky při tvorbě rezerv přepokládána i tomu odpovídající výše peněžních prostředků, ale tvorba rezerv je považována z jednoho úhlu pohledu za náklad, souvztažně pak za dlouhodobý závazek. Zákon o rezervách pak vymezuje vybrané druhy rezerv, zejména těch, které jsou předmětem společenského zájmu (rezervy na pěstební činnost, na odbahnění rybníka, na vypořádání důlních škod, a těch u kterých to upravuje speciální zákon, např. rezervy k pokrytí nákladů spojených s vyřazováním jaderných zařízení z provozu) u nichž nařizuje kromě klasické tvorby rezerv, vyjádřené vztahem náklad / závazek také tvorbu prostředků na vázaný účet a to buď ve formě peněžních prostředků (ať již v tuzemské měně či v eurech), eventuálně státních dluhopisů. Za předpokladu správného odhadu potřeby rezerv bude potom v těchto případech zabezpečeno, že v okamžiku čerpání rezervy bude k dispozici dostatečný počet peněžních prostředků. Je dále vhodné, že zákon upravuje v těchto případech i roční inventarizace vytvořených rezerv, tak aby byla průběžně ověřována správnost a jejich dostatečná výše. Je samozřejmé, že v některých případech je velice obtížné stanovit potřebnou výši rezervy. Jak například stanovit náklady spojené s ukončením provozu jaderné elektrárny za třicet let. Bude to vyžadovat velice kvalifikovaný odhad všech úzkých i širších makro- i mikroekonomických faktorů, působících v reálném čase, ale i po celou dobu tvorby rezervy. Bude potřeba ročně přehodnocovat současnou hodnotu budoucích peněžních toků, odhadnout budoucí ceny likvidace za třicet let, technické parametry. I přes tato zmíněná rizika je velmi vhodné, že je zabezpečena v těchto finančně velmi náročných případech kromě daňových efektů i finanční solvence v případě potřeby.

I v případě ostatních rezerv však podniku nikdo nebrání, aby peníze vázal na zvláštním účtu, zde však musí zhodnotit možné výhody a nevýhody (zbytečná vázanost peněžních prostředků, které by mohl použít účelněji).

Avšak je zde ještě jedno hledisko, zda je vždy vhodné vytvářenou rezervu vázat v podobě finančních prostředků. Protože čerpání rezervy v okamžiku potřeby je totiž řešení otázky likvidní formy aktiv v příslušném čase. Dokáže-li podnik zabezpečit patřičnou likviditu v daném okamžiku potřeby, nemusí nutně vázat finanční prostředky na peněžním účtu (nestanoví-li mu to výslovně zákon). Vytvářená dlouhodobá rezerva ve vyšší částce totiž může vyvolat potřebu úvěrů na provozní krátkodobé záležitosti. Tak například tvorba rezervy v podobě vázaných prostředků na odstavení jaderné elektrárny z provozu se lhůtou čerpání za dvacet let může vyvolat situaci, že podnik bude potřebovat čerpat úvěr na mzdy, které bude vyplácet za měsíc. Z toho vyplývá, že jistota, že v okamžiku kdy bude potřeba čerpat prostředky rezervy budou zajištěny odpovídající finanční zdroje je vykoupěna dlouhodobou vázaností finančních prostředků, která může mít negativní vliv na činnost podniku. Je otázkou

názoru, co upřednostňovat. Také tyto důvody mohou být příčinou proč IAS č. 37 – Rezervy, podmíněná aktiva a podmíněné závazky otázku vázání finančních prostředků na speciálním účtu ponechává neřešenou a v podstatě tvorbu rezervy vykazuje pouze jako náklad souvztažně s dlouhodobým závazkem (viz IASB, 2005). Touto problematikou z hlediska Mezinárodních standardů IAS/IFRS se také zabývají jiní autoři (viz např. Krupová – Vašek – Černý, 2005).

Závěr

Článek se zabývá otázkou zda tvorba rezervy automaticky znamená zabezpečení dostatku volných peněžních prostředků. Podle platných legislativních zdrojů v České republice primárně znamená tvorba rezervy vytvoření nákladů se souvztažným vznikem dlouhodobého závazku. Pouze u vybraných druhů rezerv, taxativně vymezených v zákonu č. 593/1992 Sb. České národní rady ze dne 20. listopadu 1992, o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů ve znění pozdějších doplňků a novel a dalších (např. atomový zákon) je druhotně zabezpečena povinnost vytvářenou rezervu vázat v podobě finančních prostředků na zvláštních účtech, eventuálně ve formě státních dluhopisů. To je vhodné v případě finančně náročných budoucích závazků (např. likvidace jaderné elektrárny), kde by nedostatek finančních prostředků ve formě vytvořených rezerv mohl znamenat podstatné zatížení makroekonomických zdrojů a podstatný dokape na státní rozpočet. V případě ostatních rezerv je na uvážení podniku, zda zvolí cestu pouhého vytvoření závazku a zohlednění výsledku hospodaření a spolehne se na svoji dostatečnou likviditu v případě nutnosti čerpání vytvořené rezervy, nebo zda raději již v procesu tvorby rezervy bude tuto rezervu ukládat na pro tento účel speciálně zřízený bankovní účet. Toto je samozřejmě v pravomoci podniků. Obě řešení mají své klady a zápory, rozvedené v předcházející části článku. Mezinárodní standardy finančního výkaznictví IAS/IFRS ponechávají tvorbu rezervy na úrovni závazků a otázku tvorby finančních zdrojů v podobě peněz či dluhopisů neřeší.

Literatura

- [1] IASB (2005): *Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) 2005 včetně Mezinárodních účetních standardů (IAS) a Interpretací k 1. lednu 2005*. Praha, Svaz účetních, 2006.
- [2] Janhubová, J. (2008): *Opravy dlouhodobě používaného majetku (vybrané účetní souvislosti)*. In: Hora, M. – Vašková, M. (eds.): *Účetnictví v procesu světové harmonizace*. Praha, Oeconomica, 2008, s. 59–62.
- [3] Krupová, L. – Vašek, L. – Černý, M. R. (2005): *IAS/IFRS Mezinárodní standardy účetního výkaznictví*. Praha, VOX, 2005.

Rezervy – automatické zabezpečení dostatku peněžních prostředků?

Václav Černý

ABSTRAKT

Článek je zaměřen na rezervy a zabývá se otázkou zda tvorba rezervy vede automaticky k zabezpečení dostatku peněžních prostředků v případě potřeby jejich čerpání. Z rozboru vybraných národních legislativních zdrojů v České republice je zřejmé, že u vybraných rezerv je tato návaznost zabezpečena.

Klíčová slova: Mezinárodní účetní standardy IAS/IFRS; Rezervy; Peníze.

Provisions – Automatic Ensuring Sufficient Cash or Not

ABSTRACT

The article is specialized on provisions and try to settle question if creation of provisions leads automatically to ensure a sufficient cash in case of their need. From analysis of selected national legislative sources of Czech Republic comes through, that by selected provisions is this sequence ensured.

Key words: International Accounting Standards IAS/IFRS; Provisions; Cash.

JEL classification: M41.